

**ГЛАСНИК
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА**

Ж. II св. 1

Србска наука

БЕОГРАД

1950

Потребно је поменути још једну досад незапажену особину заступљену у свима посећеним селима. То је умекашавање *л* испред *и*, често и покаткац доста јако, али неупишено: *л'иваде*, *мòл'ил'и* (Сефк.), *Вèл'ичков*, *Бèрл'ин* (Чента), *л'ишра*, *нашл'и* (Иланча), *ирл'ише*, *шол'йко* (Долово). *фамил'ија*, *засел'јо* (Баваниште).

Нарочита пажња обраћена је извесним појавама које је досадашња литература означила као карактеристичне за овај терен, као што су кановачки¹, мешање *ч* и *ћ* и *-ау* у *З л.* мн. през. глаг. VI врсте. Ове су се особине нашле, али у ограниченој мери или ограничене географски. Кановачки акценат нађен је само у Баваништу и Иланчи у слабим траговима, а *-ау* се нашло само у Ченти и само код једног објекта: *шрау*, *свйрау*. Нормалан наставак код ових облика је *-аду*, поред њега се јавља *-у* (*чёку*); понегде се јавља *-ају*, али никаде у довољној мери за сигуран закључак да није импорт из књижевног језика. Бркање *ч* и *ћ* (и *ч* и *ћ*) константовано је само у Долову код свих објеката: *күч'a*, *Грчич*, *дёвеч'e*, *прёц'a*, *рц'аво*, *ц'андари*. (Уствари *ч* и *ћ* су ту једна фонема која се изговара најчешће *ч'*, а понекад, без икаквих правила, и *ч* и, ређе, *ћ*). Слично је и у Баваништу, али само код неких објеката, већином млађих. У другим местима тога нема – највише ако има, спорадично и *оказионально*, мало мекшег изговора *ч'* и *ц'* (и истовремено *ш'* и *ж'*) уз чување нормалне артикулације *ћ* и *ћ*.

2) Иван Поповић, асист. приправник: **О говору Бегеча у Бачкој (24 V 1950).** — После двеју посета места у Срему (Ст. Бановцима и Чалми) извршена је априла 1950 год. посета Бегечу у Бачкој, на Дунаву узводно од Новог Сада.

Бегечки говор у главноме улази у централни бачки тип, тојест онај који се може означити као јужни прелазни говор између југоисточног (шајкашког) и северозападног (сомборског).¹ То значи да бегечки говор у неку руку претставља просечан бачки тип, — а циљ посете Бегечу је и био да се провери допире ли он до Дунава. Нарочито квантитет крањег отвореног слога одређује бегечкоме говору овакво место: у томе се положају старе дужине досадно скраћују: *ймă*, *унесё*, *ужёжё*, *оштёй*, *бòлё*, *спёй*, *не вáлд*, *тòрё*, *корё*, 3 мн. *штёјё*, *сёдё*, *дáдё*, *вóкё*, *шрт*, *шо́лёдё*, *мòй*, 2 јд. *са сшранё*, *вòдё*, *отё*, 2 мн. *синёвá*, *вòдá*, *дáвль*, *свáњá*, *ифиá*, *нумёрá*, одр. прид. у *Нòвй Сад*, лок. мн. *дáрð*, *дáвð*, *приређáвð*, *заирађáвð*, *забрањáвð*, *испáрчð*, *крéнð* *чувð*, *шшáпð*, *пéшð*, („петао“), *йшð*, *ймð*, *дврð*, *дáвá* (*аáшáкá*)

¹⁾ в. Гласник САН I, св. 3, 485.

Говор, осим тога, не зна, као ни ист. Бачка и ист. Срем, за западнобачку и западносремску црту ћ > и у *сјаши*, *смијаши* се итд., али, са друге стране, зна за западнобачко и западносремско чување наст. -ом у дат. — лок. јд. прид. и заменица и за заменицу њев (такође западну црту). Отуд Бегеч преме Силбашу (који долази овамо с обзиром на квантитет и на неке ситније црте) — показује нешто источнију боју (Силбаш има *сјаши*) и слаже се са Равном из исте зоне (Равно има *сјаши*).

У погледу вокализма бегечки говор се не слаже потпуно са осталим бачким местима која је Иван Поповић раније обишао: флукутација вокала *e* и *o* знатно је слабија него што је иначе у Бачкој. Узрок томе ће бити близке везе са суседним Сремом, који ту флукутацију не познаје, или је познаје у сасвим слабој мери. На такву изолованост овог дела Подунавља од остале Бачке указује и месна традиција која Бегеч ставља у „Подунавље“, а Бачком назива само северније области. Али се ипак не може рећи да бегечки вокализам не улази у бачки систем: вокали *ē* и *ō* су у њемх онакви као и у осталој Бачкој: затворенији од нормалних књижевних, а то није ни сремска ни банатска црта.

По другим својим особинама бегечки говор припада потпуно бачком говору: нарочито је важно што познаје врло живу употребу старог лок. мн. имен. на *-a*: *Дèца се ћирају по дàска*. — ју *гаћа с[у] ћили*. — *Дèвојàка у ћајуча*, *момáка ју чизма*. — *И ћо свёа ју штала сијáвало*. — *Ја ћдем у чѝзма*. — *У гаћа сèде*. — Познати су, разуме се, и арх. облици мушких рода: *Трајсе по ријови јаја*. — *Нà коњи*. — *С ќоли* и др. Још Вук је констатовао ове облике на *-a* као специфично бачку црту (Банат их не познаје)¹⁾, а већ и у посебеним местима северног Срема може се констатовати, и у Чалми и у Ст. Бановцима, да ти облици у сремском говору претстављају реткост.

Овакво простирање тих арх. пад. облика врло се лепо поклапа са оним што проф. Белић учи о формирању шумадискосремског говора уопште²⁾. Он, даље, каже (оп. сиt., 115—116) да су овакви архаични облици припадали староме екавском говору, па да су доцније потиснути херцеговачким облицима са завршетком *-ma*. Постоји уствари читав низ ступњева у чувању ових облика на шумадиско-сремском терену: најархаичнији је бачки говор, затим их Срем већ слабије чува (али потребна су детаљнија испитивања), још мање је конзервативна Поцерина: Московљевић налази само

¹⁾ Исп. код А. Белића, Глас СКА ЉХХVIII, 114, цитат из Вука: „у Сријему и (особито) у Бачкој“.

²⁾ О српским или хрв. дијал., Глас LXXVIII, 87—94.